

پیش‌بینی بخشش بر اساس ویژگی‌های شخصیتی: نقش میانجیگر عواطف خودآگاه

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۹/۱۹ - تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۲/۰۵

خلاصه

مقدمه

بخشش، میلی درونی است که افراد را به سوی بازداری از پاسخ‌های ناخوشایند ارتباطی و رفتار کردن به طور مثبت، نسبت به کسی که به طور منفی با آن‌ها رفتار کرده است، متمایل می‌سازد. پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش میانجی‌گری عواطف خودآگاه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با بخشش انجام شد.

روش کار

طرح پژوهش حاضر همبستگی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. نمونه پژوهش شامل ۳۹۵ نفر به شیوه نمونه‌گیری تصادفی از جمعیت مراجعه‌کنندگان به خانه‌های سلامت شهر کرج در تابستان سال ۱۳۹۷ بود. این شرکت‌کنندگان به پرسشنامه‌های پنج عامل بزرگ شخصیت (BFI)، سومین نسخه تجدیدنظر شده مقیاس عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان (TOSCA-3) و مقیاس بخشش رای و همکاران (۲۰۰۱) پاسخ دادند و سپس نتایج با استفاده از تحلیل مسیر و مدل معادلات ساختاری تحلیل شد.

نتایج

نتایج مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که گشودگی و توافق‌پذیری به طور مستقیم بر بخشش اثر مثبت معنی‌دار داشتند. اثر مستقیم روان‌رنجورخویی بر بخشش منفی و معنی‌دار بود. عواطف خودآگاه شرم و گناه بر بخشش اثر منفی و غرور بر بخشش اثر مثبت معنی‌دار داشت. اثرات غیرمستقیم ویژگی‌های شخصیت بر بخشش معنی‌دار بود و این نشان‌دهنده نقش میانجی‌گری عواطف خودآگاه است.

نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که بخشش به عنوان یک برونداد رفتاری مثبت، می‌تواند حاصل تعامل ساختاری ویژگی‌های شخصیتی و عواطف خودآگاه باشد.

کلمات کلیدی

بخشش، ویژگی‌های شخصیتی و عواطف خودآگاه
پی‌نوشت: این مطالعه فاقد تضاد منافع می‌باشد.

طاهره جولانیان^۱

هائیده صابری*^۲

سیمین بشردوست^۳

۱. دانشجوی دکتری گروه روانشناسی، واحد رودهن،

دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران

۲. استادیار گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد

اسلامی، رودهن، ایران

۳. استادیار گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد

اسلامی، رودهن، ایران

* گروه روانشناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی،

رودهن، ایران.

Email: hayedesaberi@yahoo.com

مقدمه

همکاری دایمی در میان انسان‌ها و سایر حیوانات اجتماعی امری متداول است (۱). این همکاری ممکن است به دلیل آسیب‌های ناشی از تعارض‌ها و خطاهای ارتباطی تهدید شود. افراد باید بتوانند بعد از آسیب راهی برای حل مساله و برقراری مجدد همکاری پیدا کنند، این مساله از نظر تکاملی بسیار دارای اهمیت است (۲). آسیب ممکن است به خشونت و اتمام همکاری منجر شود، اما افراد ممکن است بخشیدن فردی که آسیب زده است و ادامه رابطه را به خشونت متقابل ترجیح دهند (۳). بخشش از ویژگی‌های سودمند در روابط انسانی است که به طور گسترده به عنوان یک موضوع پژوهشی به وسیله متخصصان علوم انسانی مورد بررسی قرار گرفته است. در دو دهه اخیر روان‌شناسان علاقه‌مندند تا این موضوع را مورد آزمون قرار داده و از آن به عنوان یک عامل مهم و مؤثر در روابط بهره‌جویند. تعاریف بسیاری در مورد بخشش ارائه شده است و به طور کلی، یافتن یک تعریف پذیرفته شده، همه‌پسند و جامع در مورد بخشش دشوار است. با این حال همه پژوهشگران و صاحب‌نظران بر این نظر توافق دارند که بخشش یک رفتار یا صفت انطباقی است که فقدان آن به فشار روانی و آسیب، و وجود آن به سلامت مربوط می‌شود (۴،۵). همچنین نظریه‌پردازان بر این باورند که بخشش، نشان دهنده جایگزینی احساسات منفی با نگرش‌های مثبت از جمله شفقت و خیرخواهی است (۶،۷). بررسی‌های به عمل آمده بیان‌گر آن است که بخشش دارای انواع مختلفی است. برخی از آن‌ها باعث سازماندهی، بهبود و توسعه منظومه‌ای از روابط هستند و برخی نیز مانع رشد سازنده سیستم خانواده و اعضای آن می‌شود (۸). بنابراین بخشش فرآیندی است که شامل تغییر در احساسات، افکار منفی و نگرش و رفتار در مورد فرد خطاکار می‌شود. در نتیجه افرادی که به بخشش مبادرت

می‌ورزند تصمیم‌های آگاهانه‌ای در این راستا می‌گیرند. پس از تصمیم‌گیری، این افراد به چارچوب‌بندی دوباره این موقعیت یا تفکر دوباره درباره دیدگاه‌شان با سبک بدبینانه کمتر، می‌پردازند (۹). Luyten, Fontaine, and Corveleyn در سال ۲۰۰۲ عنوان کردند که مقیاس گناه انگیزه افراد برای جبران کردن را اندازه‌گیری می‌کند در حالی که مقیاس شرم ارزشیابی منفی از خود را اندازه‌گیری می‌کند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که نمره گناه در آزمون توسکا با احساس گناه مزمن رابطه کمی دارد در حالی که نمره شرم در توسکا با احساس گناه و شرم مزمن به شدت رابطه دارد. بنابراین نمره گناه پیش‌بینی‌کننده رفتارهای اصلاحی است در حالی که نمره شرم پیش‌بینی‌کننده رفتارهای کناره‌گیری از دیگران به علت روبروشدن با احساس شرمندگی است (۱۰). Gilbert در سال ۲۰۰۴ عنوان کرد که تجربه هیجان‌های گناه و شرم با احساس تهدید موقعیتی مرتبط است. این هیجان‌ها با فرستادن پیام طرد احتمال مذاکره در ارتباطات گروهی را افزایش می‌دهند (۱۱). با توجه به یافته این پرسش مطرح می‌شود که آیا این احساسات می‌توانند انگیزه رفتار بخشش در افراد ایجاد کنند.

Bell نیز با طراحی کتاب کار در زمینه خودبخشش‌گری و تلاش برای جبران، تمرین‌هایی در زمینه بهره‌برداری مثبت از احساس گناه و شرم ارائه داده و در پژوهش خود این تمرین‌ها را موثر گزارش کرده‌اند (۱۲). Carpenter, Tignor, Tsang & Willett در زمینه ارتباط عواطف خودآگاه با بخشش، دریافتند تمایل به تجربه هیجان خودآگاه گناه منجر به بخشش بیشتر می‌شود در حالی که، در پژوهش آن‌ها تمایل به تجربه هیجان خودآگاه شرم رابطه منفی با توانایی بخشش داشت (۱۳). Stuewig, J., Heigel, C., Hartly, L., McCloskey, L

Hequembourg & Dearing (۱۵) اذعان می‌دارند احساس گناه، نسبتاً کمتر دردناک است و بر خلاف شرم در تلاش برای جبران در آینده بر می‌آید. در واقع غرور موفقیت‌های ما را تحسین و شرم و گناه شکست‌های ما را لکه‌دار می‌کند (۱۶). در سال‌های گذشته تحقیقات شخصیت مانند یک چارچوب قابل قبول در راستای توصیف ساختار و ذات شخصیت بوده و در خصوص خصیصه‌های شخصیتی میان محققان اختلاف نظر وجود دارد (۱۷). Ajmal, A., Amin, R., & Bajwa, R. S. (۱۷) در پی پژوهش خود به این نتایج دست یافتند که صفات شخصیتی پنج‌گانه به ویژه توافق و برون‌گرایی پیش‌بینی‌کننده‌های نیرومندی برای بخشش، قدرشناسی، شکرگزاری، و بهزیستی هستند (۱۸). با وجود این امروزه توافق حاصل شده که از مدل پنج‌عاملی شخصیت، شامل روان‌رنجورخویی (عصیت) (N)، برون‌گرایی (E)، باز بودن تجربه‌ها (اشتیاق به تجارب تازه) (O)، توافق (دلپذیر بودن) (A) و وجدانی بودن (وظیفه‌شناسی) (C)، می‌توان برای توصیف بیشتر جنبه‌های برجسته شخصیت افراد استفاده کرد (۱۹). از نظر Sadock, Sadock & Ruiz شخصیت را می‌توان نمایه خاص الگوهای پاسخ رفتاری آشکار در زندگی عادی تعریف کرد (۲۰). پوررفتاری، معزز و عطادخت در پژوهشی تحت عنوان "رابطه پنج‌عامل بنیادی شخصیت با خودمحقق‌بینی، بخشش و خودافشاگری دانشجویان" نشان دادند بخشش، همبستگی معناداری با روان‌رنجوری، برون‌گرایی، تجربه‌پذیری، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی دارد (۲۱). پوراسمعی، بیرامی و هاشمی‌تورج نیز در پژوهش خود نشان دادند که روان‌رنجورخویی به صورت منفی و سازگاری به صورت مثبت، قادر به پیش‌بینی معنادار تمایل بر بخشش است (۲۲). همچنین به نظر می‌رسد عواطف خودآگاه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با بخشش نقش میانجی‌گر ایفا می‌کند. Di Domenico, & Ryan (۲۳) در پژوهش خود با استفاده از فنون

عصب‌روان‌شناسی و با اتخاذ رویکرد تکاملی به این نتیجه رسیدند که وظیفه‌شناسی و گناه با یکدیگر رابطه دارند. با توجه به آنچه گفته شد بررسی عوامل و متغیرهای مرتبط و تأثیرگذار بر بخشش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در مطالعه‌ای دیگر نتایج نشان داده، احساس‌های غرور و شرم خودارزشمندی افراد را منعکس می‌کند و نشان می‌دهد که این احساسات از لحاظ اطلاعاتی و جسمی با ارزشیابی شخصی فرد رابطه دارد (۲۴) لذا در این زمینه به نظر می‌رسد متغیر ویژگی‌های شخصیتی، و عواطف خودآگاه از متغیرهای تأثیرگذار بر بخشش باشند. بنابراین در پژوهش حاضر سعی بر آن است تا مدلی جهت تبیین بخشش با استفاده از ویژگی‌های شخصیتی با میانجی‌گری عواطف خودآگاه ارائه گردد. بنابراین مسأله اصلی پژوهش حاضر بدین قرار است که آیا عواطف خودآگاه نقش نقش میانجی را در روابط بین ویژگی‌های شخصیتی با بخشش ایفا می‌کند یا خیر؟

مواد و روش کار

پژوهش حاضر از نوع مطالعات همبستگی و از نوع مقطعی است که سعی دارد مدل معادلات ساختاری جهت تبیین بخشش بر اساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش میانجی‌گری عواطف خودآگاه، ارائه دهد. جامعه آماری، شامل تمام افراد مراجعه‌کننده به خانه‌های سلامت شهر کرج در تابستان سال ۱۳۹۷، که بنابر استعلام از سازمان فرهنگی، اجتماعی و ورزشی شهرداری کرج حدود ۲۰۰۰۰ نفر بودند و حجم نمونه مورد بررسی در پژوهش حاضر، ۴۰۰ نفر از جامعه فوق بود که بعد از افت ۵ نفر از نمونه‌های پژوهش به دلیل مخدوش بودن پرسشنامه، تعداد ۳۹۵ نمونه پژوهش وارد تحلیل شد. نمونه‌گیری به شیوه‌ی تصادفی ساده چندمرحله‌ای از میان مناطق شهر کرج انجام شد بدین ترتیب که در مرحله اول ۸ منطقه، در مرحله دوم از هر منطقه ۱ محله و در مرحله سوم از هر محله ۱ خانه سلامت

آلفای کرونباخ در نمونه ایرانی به تعداد ۱۰۰ نفر برای عامل شخصیتی روان رنجور خوبی برابر با ۰/۶۷ به دست آمد.

سومین نسخه تجدیدنظر شده مقیاس عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان (TOSCA-3): مقیاس تجدیدنظر شده عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان توسط Tangney, J. P., Dearing, R. L., Wagner, P. E., Gramazow, R ساخته شد و خرده مقیاس صفت شرم، مستعد بودن به گناه و غرور را در یک طیف لیکرت از هرگز=۱ تا به احتمال زیاد=۵ مورد ارزیابی قرار می دهد. ضرایب آلفای کرونباخ را برای خرده مقیاس های مستعد بودن به شرم ۰/۷۶ تا ۰/۸۸، مستعد بودن به صفت گناه ۰/۷۰ تا ۰/۸۳ و غرور ۰/۴۱ تا ۰/۷۲ گزارش کردند و در مورد روایی سازه این ابزار نشان دادند سومین نسخه تجدیدنظر شده مقیاس عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان احساس گناه سازش یافته را می سنجد (۲۷). روشن چسلی، عطری فرد و نوری مقدم (۲۸) برای سه خرده مقیاس صفت شرم، مستعد بودن به گناه و غرور اعتبار و روایی مناسبی گزارش کردند.

مقیاس بخشش رای و همکاران (۲۰۰۱): مقیاس بخشش توسط John & Srivastava ساخته شد و شامل ۴۴ سوال کوتاه است این پرسشنامه پنج عامل را از طریق عبارات کوتاه، اندازه گیری می کند که عبارتند از: ۱- روان رنجور خوبی (عصیت) (N)، ۲- برون گرایی (E)، ۳- باز بودن تجربه ها (اشتیاق به تجارب تازه) (O)، ۴- توافق (A) و ۵- وجدانی بودن (وظیفه شناسی) (C). نمره گذاری به این صورت است که هر سوال به شیوه لیکرت ۵ درجه ای از ۱ تا ۵ به صورت "کاملاً مخالفم=۱"، "تا حدودی مخالفم=۲"، "نه موافقم نه مخالفم=۳"، "کاملاً موافقم=۴" و "کاملاً موافقم=۵" نمره گذاری می شود. نمرات بالا نشانه ی بخشش و نمرات پایین نشانه ی نبود بخشش است. ویژگی های روانسنجی این پرسشنامه در پژوهش های مختلف مورد تأیید قرار گرفته است و همبستگی منفی با ابزارهای حالت (r=-۰/۴۱) و صفت خشم (r=-۰/۳۴) و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ گزارش کردند (۲۵). حمیدی پور، ثنایی ذاکر، نظری و فراهانی (۳۰) ضریب آلفای کرونباخ برای پایایی این آزمون را

به صورت تصادفی انتخاب شد و افراد نمونه به شیوه نمونه گیری تصادفی از بین افراد جامعه ی مذکور انتخاب شدند. ملاک های ورود به مطالعه عبارت بودند از: ۱- آزمودنی برای شرکت در پژوهش اعلام رضایت کرده باشد؛ ۲- آزمودنی تحت درمان داروهای روان پزشکی جهت کاهش اضطراب، استرس و افسردگی نباشد؛ ۳- آزمودنی در محدوده سنی بین ۲۰ تا ۴۵ سال باشد؛ ۴- آزمودنی فاقد اختلال شناختی باشد؛ ۵- آزمودنی دچار بیماری مزمن نباشد؛ ۶- آزمودنی مبتلا به اختلال سوء مصرف مواد و دارو نباشد؛ ۷- زندگی آزمودنی از ۶ ماه قبل از انجام پژوهش دارای روند معمولی بوده و اتفاق یا حادثه خاصی که به منزله بحران در زندگی آن ها باشد مانند مرگ یک عزیز، بیماری صعب العلاج در اعضای خانواده، تغییر محل زندگی، رخ نداده باشد. ملاک های خروج آزمودنی ها از مطالعه عبارت بودند از: ۱- مشخص شدن خلاف یکی از موارد فوق در حین پژوهش؛ ۲- و تکمیل ناقص یکی از پرسشنامه ها.

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت (BFI): پرسشنامه پنج عامل بزرگ، توسط John & Srivastava ساخته شد و شامل ۴۴ سوال کوتاه است این پرسشنامه پنج عامل را از طریق عبارات کوتاه، اندازه گیری می کند که عبارتند از: ۱- روان رنجور خوبی (عصیت) (N)، ۲- برون گرایی (E)، ۳- باز بودن تجربه ها (اشتیاق به تجارب تازه) (O)، ۴- توافق (A) و ۵- وجدانی بودن (وظیفه شناسی) (C). نمره گذاری به این صورت است که هر سوال به شیوه لیکرت ۵ درجه ای از ۱ تا ۵ به صورت "کاملاً مخالفم=۱"، "تا حدودی مخالفم=۲"، "نه موافقم نه مخالفم=۳"، "کاملاً موافقم=۴" و "کاملاً موافقم=۵" نمره گذاری می شود. بنابراین دامنه نمرات این پرسشنامه بین ۴۴ تا ۲۲۰ است. و ضریب باز آزمایی به فاصله ۳ ماه را برای این مقیاس ۰/۸۰ تا ۰/۹۰ گزارش کردند (۲۵). در پژوهش شکری (۲۶)، ضرایب

۰/۸۳ گزارش کرده‌اند. در پژوهش حاضر ضرایب همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۴ به دست آمد.

نتایج

در این پژوهش ۳۹۵ شرکت کننده (۱۶۹ مرد و ۲۲۶ زن) با میانگین و انحراف استاندارد سنی $35/82 \pm 8/97$ حضور داشتند. میزان تحصیلات ۷۵ نفر (۱۹ درصد) از شرکت کنندگان زیر دیپلم، ۱۰۴ نفر (۲۶/۳ درصد) دیپلم، ۱۶۲ نفر (۴۱ درصد) کاردانی و کارشناسی و ۵۴ نفر (۱۳/۷ درصد) کارشناسی ارشد و بالاتر بود. میانگین و انحراف استاندارد سال‌های زندگی مشترک با همسر در شرکت کنندگان این پژوهش به ترتیب

۱۰/۱۲ $\pm 7/47$ به دست آمد و ۷۴ نفر (۱۷/۷ درصد) از آنان فاقد فرزند، ۱۰۴ نفر (۲۶/۳ درصد) یک فرزند، ۱۴۰ نفر (۳۵/۵ درصد) دو فرزند و ۷۷ نفر (۱۹/۵ درصد) بیشتر از ۲ فرزند داشتند. در نهایت داده‌ها با نرم افزار آماری SPSS-20 و Amos20 مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت

جدول ۱ میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب همبستگی بین صفات شخصیت (روان رنجورخویی، برونگرایی، گشودگی، توافق پذیری و وظیفه شناسی)، عواطف خودآگاه (احساس شرم، احساس گناه و احساس غرور) و بخشش (فقدان احساس منفی و وجود احساس مثبت) را نشان می‌دهد.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیرهای تحقیق	M	SD	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱. شخصیت-روان رنجورخویی	۱۸/۲۰	۴/۰۱	-								
۲. شخصیت-برونگرایی	۲۶/۹۹	۴/۱۹	-۰/۵۶۹**								
۳. شخصیت-گشودگی	۳۵/۳۲	۴/۸۲	-۰/۵۱۴**	۰/۳۴۳**							
۴. شخصیت-توافق پذیری	۲۹/۸۳	۴/۷۶	-۰/۵۳۰**	۰/۵۶۵**	۰/۲۹۷**						
۵. شخصیت-وظیفه شناسی	۳۰/۴۸	۴/۷۴	-۰/۵۵۰**	۰/۶۵۴**	۰/۴۳۵**	۰/۵۸۲**					
۶. عواطف خودآگاه-احساس شرم	۳۶/۴۸	۱۰/۰۹	۰/۴۶۸**	۰/۵۰۰**	۰/۴۹۴**	۰/۵۰۰**	۰/۴۹۰**				
۷. عواطف خودآگاه-احساس گناه	۴۶/۱۹	۶/۶۵	۰/۱۷۷**	-۰/۰۹۵	۰/۰۰۶	-۰/۱۱۸*	۰/۱۸۵**				
۸. عواطف خودآگاه-احساس غرور	۲۵/۲۶	۴/۷۲	-۰/۴۴۱**	۰/۴۶۱**	۰/۴۵۷**	۰/۴۱۶**	۰/۴۰۸**	۰/۶۳۲**			
۹. بخشش-فقدان احساس منفی	۳۴/۳۰	۸/۱۷	-۰/۳۲۰**	۰/۳۸۲**	۰/۳۱۵**	۰/۳۴۹**	۰/۳۸۹**	۰/۵۱۷**	۰/۲۲۲**	۰/۴۵۳**	
۱۰. بخشش-وجود احساس مثبت	۱۵/۲۴	۳/۹۷	-۰/۲۳۱**	۰/۲۹۸**	۰/۲۰۱**	۰/۲۵۵**	۰/۲۸۷**	۰/۴۰۶**	۰/۲۰۶**	۰/۳۱۲**	۰/۶۷۰**

جدول ۱ نشان می‌دهد که عامل روان رنجورخویی شخصیت به صورت منفی و عامل‌های برونگرایی، گشودگی، توافق پذیری و وظیفه شناسی آن به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ با هر دو مؤلفه فقدان احساس منفی و وجود احساس مثبت

بخشش همبسته‌اند. مؤلفه احساس شرم و احساس گناه عواطف خودآگاه به صورت منفی و مؤلفه احساس غرور آن به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ با هر دو مؤلفه بخشش همبسته بودند. پیش از آزمون فرضیه‌ها، مقادیر گم شده در داده‌ها

به کمک مقادیر عامل تورم واریانس (VIF) و ضریب تحمل مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که مفروضه همخطی بودن در بین داده های پژوهش حاضر برقرار است. زیرا که مقادیر ضریب تحمل همه متغیرهای پیش بین بیشتر از ۰/۱ و مقادیر عامل تورم واریانس برای هر یک آنها کوچکتر از ۱۰ بود.

بررسی و ملاحظه شد که نسبت داده های گم شده به داده های کامل در هر گویه کمتر از ۵ درصد است. در ادامه به منظور ارزیابی نرمال بودن توزیع داده های تک متغیری، کشیدگی و چولگی تک تک متغیرها مورد بررسی قرار گرفت و ملاحظه شد که ارزش های کشیدگی و چولگی هیچ یک از متغیرها از محدوده بین +۲ و -۲ خارج نشده است. مفروضه همخطی بودن

جدول ۲. شاخص های برازش مدل پژوهش

نقطه برش	مدل اصلاح شده	مدل اولیه	شاخص های برازندگی
-	۹/۱۹	۹۸/۹۳	مجذور کای
-	۹	۱۰	درجه آزادی مدل
کمتر از ۳	۱/۰۲	۹/۸۹	χ^2/df
۰/۹۰ >	۰/۹۹۵	۰/۹۵۷	GFI
۰/۸۵۰ >	۰/۹۷۱	۰/۷۶۴	AGFI
۰/۹۰ >	۱/۰۰	۰/۹۴۶	CFI
۰/۰۸ <	۰/۰۰۷	۰/۱۵۰	RMSEA

کواریانس بین خطاهای دو متغیر مشاهده شده احساس شرم و احساس غرور مدل اصلاح و شاخص های برازندگی به دست آمد که نشان می دهد مدل پژوهش حاضر با داده های گردآوری شده برازش مطلوب دارد ($\chi^2/df=۹/۸۹$ ، $GFI=۰/۹۵۷$ ، $CFI=۰/۹۴۶$ ، $AGFI=۰/۷۶۴$ و $RMSEA=۰/۱۵۰$). با توجه به اهمیت شاخص برازندگی RMSEA در ارزیابی چگونگی برازش مدل با داده ها، شاخص های اصلاح ارزیابی و براساس آن با ایجاد

منطبق بر جدول ۲ نتایج تحلیل نشان داد که به استثنای دو شاخص برازندگی RMSEA و AGFI دیگر شاخص های برازندگی از برازش قابل قبول مدل با داده های گردآوری شده حمایت می کند ($\chi^2/df=۹/۸۹$ ، $GFI=۰/۹۵۷$ ، $CFI=۰/۹۴۶$ ، $AGFI=۰/۷۶۴$ و $RMSEA=۰/۱۵۰$). با توجه به اهمیت شاخص برازندگی RMSEA در ارزیابی چگونگی برازش مدل با داده ها، شاخص های اصلاح ارزیابی و براساس آن با ایجاد

جدول ۳. ضرایب مسیر کل، مستقیم و غیر مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری

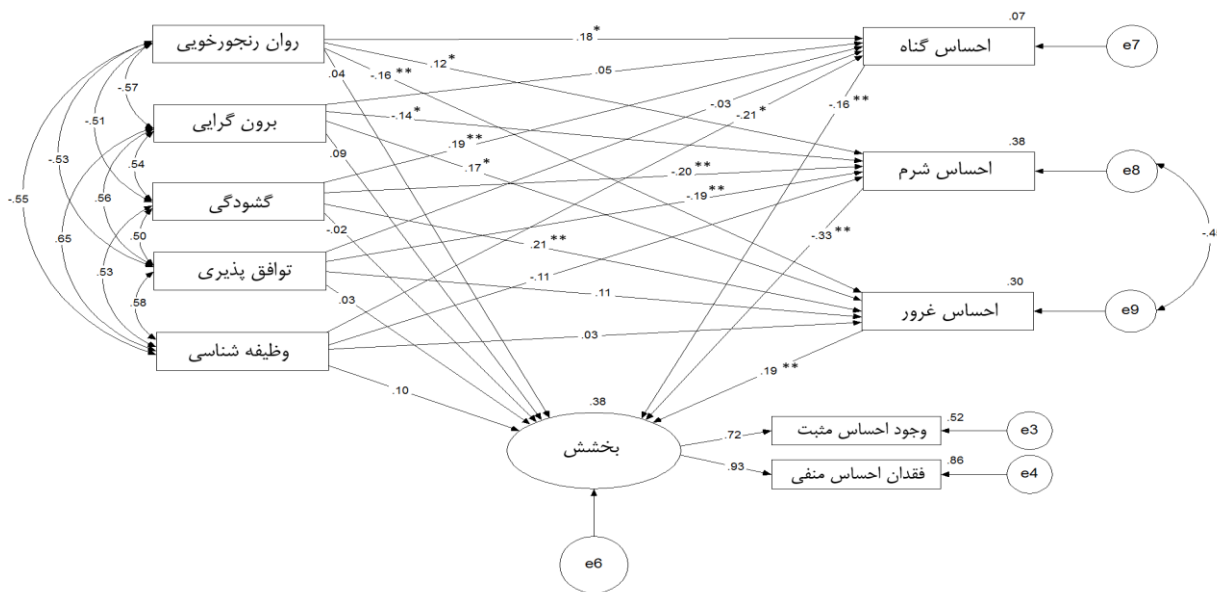
متغیر پیش بین	b	S.E	β	sig
وظیفه شناسی ← بخشش	۰/۱۰۷	۰/۰۴۴	۰/۱۷۷	۰/۰۱۲
توافق پذیری ← بخشش	۰/۰۷۰	۰/۰۴۲	۰/۱۱۷	۰/۰۰۸
گشودگی ← بخشش	۰/۰۳۵	۰/۰۴۱	۰/۰۵۹	۰/۴۲۳
برون گرایی ← بخشش	۰/۱۱۳	۰/۰۵۳	۰/۱۶۶	۰/۰۲۲
روان رنجورخویی ← بخشش	-۰/۰۴۱	۰/۰۴۶	-۰/۰۵۸	۰/۳۳۳
وظیفه شناسی ← بخشش	۰/۰۶۱	۰/۰۴۲	۰/۱۰۱	۰/۱۴۰
توافق پذیری ← بخشش	۰/۰۱۷	۰/۰۳۸	۰/۰۲۸	۰/۶۹۵

۰/۷۷۷	-۰/۰۱۶	۰/۰۳۸	-۰/۰۱۰	گشودگی ← بخشش
۰/۲۲۱	۰/۰۹۵	۰/۰۵۲	۰/۰۶۴	برون‌گرایی ← بخشش
۰/۵۴۱	۰/۰۴۰	۰/۰۴۲	۰/۰۲۸	روان‌رنجورخویی ← بخشش
۰/۰۰۱	-۰/۱۵۷	۰/۰۲۴	-۰/۰۶۷	احساس گناه ← بخشش
۰/۰۰۱	-۰/۳۳۲	۰/۰۲۱	-۰/۰۹۴	احساس شرم ← بخشش
۰/۰۰۳	۰/۱۸۸	۰/۰۳۶	۰/۱۱۳	احساس غرور ← بخشش
۰/۰۲۶	۰/۰۷۶	۰/۰۲۲	۰/۰۴۶	وظیفه‌شناسی ← بخشش
۰/۰۰۴	۰/۰۸۹	۰/۰۱۹	۰/۰۵۳	توافق‌پذیری ← بخشش
۰/۰۴۲	۰/۰۷۵	۰/۰۲۲	۰/۰۴۴	گشودگی ← بخشش
۰/۰۲۸	۰/۰۷۱	۰/۰۲۴	۰/۰۴۸	برون‌گرایی ← بخشش
۰/۰۰۱	-۰/۰۹۸	۰/۰۲۵	-۰/۰۶۹	روان‌رنجورخویی ← بخشش

ضریب مسیر مستقیم

جدول ۳ ضریب مسیر بین احساس گناه و بخشش ($P < 0/01$) از یک سو و ضریب مسیر بین احساس شرم و بخشش ($\beta = -0/157$, $P < 0/01$) از سوی دیگر منفی و در سطح $0/01$ معنادار است.

جدول ۳ نشان می‌دهد که ضریب مسیر کل (مجموع ضرایب مسیر مستقیم و غیر مستقیم) بین عامل وظیفه‌شناسی ($P < 0/05$) و برون‌گرایی ($\beta = 0/177$, $P < 0/05$) و شخصیت با بخشش مثبت و در سطح $0/05$ معنادار است. منطبق بر نتایج

شکل ۱: روابط بین صفات شخصیت، عواطف خودآگاه و بخشش

عواطف خودآگاه در مجموع ۳۸ درصد از واریانس بخشش را تبیین می‌کنند.

همچنان که در شکل فوق ملاحظه می‌شود مجموع مجذور همبستگی‌های چندگانه برای بخشش برابر با ۰/۳۸ به دست آمده است. این یافته بیانگر آن است که صفات شخصیت و

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی‌گری عواطف خودآگاه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با بخشش بود. نتایج نشان داد بین عامل وظیفه‌شناسی و برون‌گرایی شخصیت با بخشش مثبت و در سطح ۰/۰۵ معنادار بود. نتایج این یافته، با یافته‌های Ajmal, A., Amin, R., & Bajwa, R. S (۱۸) Bastin (۲۴)، Worthington و همکاران (۷)، پوررفتاری (۲۱) و پوراسماعیلی (۲۲) همسو است.

Ajmal, A., Amin, R., & Bajwa, R. S نیز در پی پژوهش خود به این نتایج دست یافتند که صفات شخصیتی پنج‌گانه به ویژه توافق و برون‌گرایی پیش‌بینی‌کننده‌های نیرومندی برای بخشش، قدرشناس (۱۸). در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت ویژگی‌های شخصیتی از جمله وظیفه‌شناسی و برون‌گرایی، قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده بخشش است همان‌طور که می‌دانیم برون‌گراها افرادی اجتماعی هستند، مثل دوست‌دار دیگران بودن، علاقمند به هیجان و داشتن هستند، قاطعیت در عمل، فعال، اهل گفتگو بودن و امیدوار به آینده هستند. این مقیاس نشان دهنده علاقه افراد به توسعه صنعت و کار خود است (۲۶). با توجه به نتایج پژوهش حاضر می‌توان گفت خوش‌بینی و هیجان‌های مثبت همچنان که در برون‌گرایی یافت می‌شود منجر به افزایش بخشودگی می‌شوند. به طوری که شخصیت از طریق اثرگذاری بر تفسیر فرد از رویدادهای محیطی، فرایند انطباق و سلامت روان‌شناختی افراد را تحت تاثیر قرار می‌دهد. اما علی‌رغم اهمیتی که بخشش در تبیین پیامدهای روان‌شناختی مثبت مانند کاهش علایم افسردگی و اضطراب، رفتارهای خشن و خشم و پرخاشگری، دشمنی و تنفر، کینه، و افزایش میزان رضایت از زندگی، احساس همدلی، بهزیستی، سازگاری، شادکامی، مهارت‌های حل مسئله، عاطفه مثبت و سلامت روان و

حل تعارضات (۲۷)، (۱۰) دارد، مدل‌های تبیینی و بررسی مکانیسم‌های آن عمدتاً با تاکید بر روابط خطی و همزمانی بوده است. در صورتی که پژوهش حاضر نشان داد، پدیده بخشش باید بادیدی تعاملی و همه‌جانبه بررسی شود همچنین بین احساس گناه و شرم با بخشش رابطه منفی و معنادار است. ضریب مسیر احساس غرور نیز با بخشش مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنادار بود. نتایج این یافته، با یافته‌های Stuewig, J., Heigel, C., Harty, L., Mccloskey, L. (۱۴) Hequembourg & Dearing (۱۵)، قلی‌پور (۱۷) و ساعتچی (۱۴) همسو است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت احساس شرم، احساس گناه و احساس غرور گونه‌ای خاص از احساسات است که به افراد کمک می‌کند تا با موفقیت در محیط اجتماعی حرکت کنند. در عواطف خودآگاه، افراد به ارزیابی خود از چشم دیگران می‌پردازند. در زمینه ارتباط عواطف خودآگاه با بخشش، Carpenter, Tignor, Tsang & Willett در یافتند تمایل به تجربه هیجان خودآگاه احساس گناه منجر به بخشش بیشتر می‌شود در حالی که، در پژوهش آن‌ها تمایل به تجربه هیجان خودآگاه شرم رابطه منفی با توانایی بخشش داشت (۱۳). Stuewig, J., Heigel, C., Harty, L., Mccloskey, L. (۱۴) Hequembourg & Dearing (۱۵) اذعان می‌دارند احساس گناه، نسبتاً کمتر دردناک است و بر خلاف شرم در تلاش برای جبران در آینده بر می‌آید. در واقع این احساسات در تعامل با دیگران بر رفتار ما نظارت دارد و ما را به اصلاح اجتماعی و اخلاقی تخطی‌های مان رهنمون می‌سازد (۳۳). این یافته نیز نشان می‌دهد که اثر ویژگی‌های شخصیت بر بخشش باید به شکل غیر مستقیم و از طریق متغیرهای واسطه‌ای رخ دهد. در واقع بخشش، نوعی پردازش شناختی، عاطفی و رفتاری است که افراد در چارچوب خطای ادراک شده‌ای که آن را تجربه می‌کنند از خود بروز می‌دهند.

مستقیم از طریق تنظیم هیجانات و عواطف خودآگاه است. مدل برازش یافته حاضر می‌تواند تبیین رفتار بخشش و طراحی مدل‌های مداخله‌ای اجتماعی برای افزایش آن را تسهیل کند. با این حال پژوهش حاضر محدودیت‌هایی داشت که امید می‌رود پژوهشگران آتی در جهت رفع آن کوشا باشند. طرح غیر آزمایشی پژوهش فعلی این سوال را همچنان باقی می‌گذارد که اندازه اثر تغییر در هیجان‌های خودآگاه برای افزایش میزان بخشش چه حدی است. همچنین ابزارهای خودگزارشی ممکن است نتوانند به طور دقیق و معتبر همه جوانب متغیرها را پوشش دهند و تحت خطر پذیرش اجتماعی باشند. پیشنهاد می‌شود پژوهشگران آینده با طرح‌های آزمایشی به بررسی رابطه عواطف خودآگاه و رفتار بخشش بپردازند و در سنجش رفتار بخشش از ابزارهای عینی‌تر استفاده کنند.

سپاسگزاری: پژوهش حاضر برگرفته از پایان‌نامه مقطع دکتری روانشناسی عمومی می‌باشد. بدین وسیله از تمامی کارکنان محترم خانه‌های سلامت شهر کرج که در انجام این تحقیق همکاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

هنگامی که افراد می‌بخشند، به ادراکات عاطفی و احساسی تمایل پیدا می‌کنند که منجر به بروز پاسخی مثبت نسبت به خطای منفی می‌گردد (۳۴). و در نتیجه باعث احساس غرور می‌شود. بنابر این رابطه بین بخشش و ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند توسط نقش واسطه‌ای عواطف خودآگاهانه میانجی‌گری شود. اثر ویژگی‌های شخصیتی بر روی رفتار بخشش می‌تواند از طریق متغیرهای بی‌واسطه‌تر مانند تجربه هیجانی باشد. Bell (۱۲) نیز با طراحی کتاب کار در زمینه خودبخش‌گری و تلاش برای جبران، تمرین‌هایی در زمینه بهره‌برداری مثبت از احساس گناه و شرم ارائه داده و در پژوهش خود این تمرین‌ها را موثر گزارش کرده‌اند. بنابر این ویژگی‌های خصیصه‌ای می‌تواند ادراک از پدیده‌ها و تجربه هیجانی برخورد با آن را تغییر دهند. در واقع این یافته قدمی برای تبیین ساختاری تر از مفهوم بخشش در ادبیات پژوهش است. بر این اساس، انتظار می‌رود میزان احساس شرم و گناه پیامد استعداد‌های شخصیتی باشد. به طور کل پژوهش حاضر توانست نشان دهد که اثر صفات شخصیتی بر بخشش، نه به شکل مستقیم، بلکه به شکل غیر

Reference

1. Dugatkin LA. Cooperation in animals: an evolutionary overview. *Biology and Philosophy*. 2002 Sep;17(4):459-76.
2. Aureli F, Cords M, Van Schaik CP. Conflict resolution following aggression in gregarious animals: a predictive framework. *Animal behaviour*. 2002 Sep 1;64(3):325-43.
3. Pickering MJ, Garrod S. An integrated theory of language production and comprehension. *Behavioral and brain sciences*. 2013;36(04):329-47.
4. Freedman, S. R., Enright, R. D. Forgiveness as an intervention goal with incest survivors. *J Consulting and Clinical Psychology* 1996; 64 (1): 510-517.
5. McCullough, M., E., Fincham, F. D., Tsang, T. Forgiveness, forbearance and time: The temporal unfolding of transgression-related interpersonal motivations. *J. Personality Social Psychology*. 2003; 84(1): 540-557.
6. Woodyatt, L., Wenzel, M., & de Vel-Palumbo, M. Working through psychological needs following transgressions to arrive at self-forgiveness. In *Handbook of the psychology of self-forgiveness*. (2017); pp. 43-58.
7. Worthington Jr, E. L., Lavelock, C., van Oyen Witvliet, C., Rye, M. S., Tsang, J.-A., & Toussaint, L. Chapter 17 - Measures of Forgiveness: Self-Report, Physiological, Chemical, and Behavioral Indicators A2 - Boyle, Gregory J. In D. H. Saklofske & G. Matthews (Eds.), *Measures of Personality and Social Psychological Constructs*. 2015; pp. 474-502.
8. Backus, L. N. Establishing the link between desecration forgiveness and Marital quality during pregnancy. master of art dissertation, graduate college of Bowling green state university; 2009.
9. Sell, A. J. Applying the intentional forgetting process to forgiveness. *J Applied Research in Memory and Cognition*. 2016;5(1), 10-20.
10. Luyten P, Fontaine JR, Corveleyn J. Does the Test of Self-Conscious Affect (TOSCA) measure maladaptive aspects of guilt and adaptive aspects of shame? An empirical investigation. *Personality and individual differences*. 2002 Dec 1;33(8):1373-87.
11. Gilbert, P. (2004). Evolution, attractiveness, and the emergence of shame and guilt in a self-aware mind: A reflection on Tracy and Robins. [Commentary]. *Psychological Inquiry*, 15, 126-170.
12. Bell, C. M., Davis, D. E., Griffin, B. J., Ashby, J. S., & Rice, K. G. The promotion of self-forgiveness, responsibility, and willingness to make reparations through a workbook intervention. *The J Positive Psychology*. 2017;12(6), 571-578.

13. Carpenter, T. P., Tignor, S. M., Tsang, J.A., Willett, A. Dispositional self-forgiveness, guilt- and shame-proneness, and the roles of motivational tendencies. *Personality and Individual Differences*, 98(Supplement C. 2016; 53-61.
14. Stuewig, J., Heigel, C., Harty, L., McCloskey, L. Shaming blaming and maiming: functional links among the moral emotions, externalization of blame and aggression. *J Research in Personality*.2010; 44, 91-102
15. Hequembourg, A.L., Dearing, R.L. Exploring shame, guilt, and risky substance use among sexual minority men and women. *J Homosex*, 2013;60(4), 615-638.
16. Sznycer D, Tooby J, Cosmides L, Porat R, Shalvi S, Halperin E. Shame closely tracks the threat of devaluation by others, even across cultures. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2016 Mar 8;113(10):2625-30.
17. Khalipur, Arian. *Organizational Behavior Management (Individual Behavior)*. Tehran: Organization for the Study and Development of Humanities Textbooks for Universities (Position).2016. [In Persian].
18. Ajmal, A., Amin, R., & Bajwa, R. S. (2016). Personality Traits as Predictors of Forgiveness and Gratitude. *Pakistan Journal of Life & Social Sciences*, 14(2).
19. Saatchi, Mahmood; Kamkar, Kambiz; Asgarian, Mahnaz. *Psychological tests*. Tehran: Editing publication ;2016.
20. Sadock, B.J., Sadock, V. A. Ruiz, P. Kaplan and Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry. Wolters Kluwer ; 2017.
21. Pouraftari, Negin; Moez, Ruqiyya, Atadakat, Akbar.. The Relationship of Five Fundamental Factors of Personality with Students' Self-Righteousness, Forgiveness, and Self-Disclosure. *Third Conference of Psychology and Behavioral Sciences*, Tehran, Farzanegan Iranian Knowledge Development Company.2016.
22. Pourassemali, Asghar-Birami, Mansour-Hashemi, Toraj. The Relationship between Personality Factors and the Components of Forgiveness Among Students. *Journal of Thought and Behavior in Clinical Psychology*, Vol. 6, No. 23, pp. 93-83.2015.
23. Di Domenico, S. I., & Ryan, R. M. Commentary: Primary emotional systems and personality: An evolutionary perspective. *Frontiers in psychology*.2017;8, 1414.
24. Bastin, C. et al. Feelings of shame, embarrassment and guilt and their neural correlates: A systematic review. *Neurosci., Biobehav. Rev.* 2016; 71, 455-471
25. John OP, Srivastava S. The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality theory and research*.1999; pp. 102-138.
26. Shukri, h. A Comparison of the Causal Relationship Patterns of Antecedents and Consequences of Academic Stress in Male and Female Students in Individualistic and Collective Cultural Paradigms. PhD thesis. Department of Educational Psychology, Teacher Training University of Tehran.2010.
27. Tangney, J. P., Dearing, R. L., Wagner, P. E., Gramazow, R. The Test of Self-Conscious Affect-3 (TOSCA-3). George Mason University, Fairfax, VA.2000.
28. Roshan C, R., Perfume F., M., Validation and Reliability of the "Third Revised Version of Adult Self-Awareness Scale" (TOSCA-3). *Quarterly J Clinical and Personality Psychology*.2009; 25, (1) pp. 46-31.
29. Rye, M. S., Loiacono, D. M., Folk, C. D., Olszewski, B. T., Heim, T. A., Madia, B. P. Evaluation of the psychometric properties of two forgiveness scales. *Current Psychology: Development. Learning Personality*.2001; 20(1) 260-277.
30. Hamidipour, R., Sanaei Zaker., B., Nazari, A., Farahani, . The effect of forgiveness-based group couple therapy on marital satisfaction. *J Social Psychological Studies in Women*.2010 ; 8(4)pp. 73-49.
31. Hagh shenas, Hassan Nemat, Saeed. *Personality Psychology: Neo Tests, Test of Nature and Character, Personality Disorders*. Shiraz: Fars University of Medical Sciences Publications,2014.
32. Ehteshamzadeh, P., Ahadi, H., Enayati, M. Developing and validating a scale to measure interpersonal forgiveness. *Iranian J Psychiatry and Clinical Psychology*.2010 ; 16(4).pp. 45-43.
33. Muris, P., Meesters, C., & van Asseldonk, M. Shame on me! Self-conscious emotions and Big Five personality traits and their relations to anxiety disorders symptoms in young, non-clinical adolescents. *Child Psychiatry & Human Development*.2018 ; 49(2), 268-278.
34. Peterson, C., Seligman, M. E. P. *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. Washington, DC, US: American Psychological Association; New York, NY, US: Oxford University Press, 2004.

Original Article

Investigate the mediating role of self-conscious emotions in the relationship between personality traits and forgiveness.

Received: 10/12/2019 - Accepted: 24/04/2020

Tahereh Golanian¹
Haeideh Saberi^{2*}
Simin Bashardoust³

1. PhD Student in Psychology, Department of psychology, Roudehen branch, Islamic azad university, Roudehen, Iran.

2. Assistant Professor in Department of psychology, Roudehen branch, Islamic azad university, Roudehen, Iran.

3. Assistant Professor in Department of psychology, Roudehen branch, Islamic azad university, Roudehen, Iran

* Department of psychology, Roudehen branch, Islamic azad university, Roudehen, Iran

Email: Email: hayedesaberi@yahoo.com

Abstract

Introduction: Forgiveness is an inner desire that leads people to refrain from unpleasant communication responses and to behave positively towards someone who has treated them negatively. The purpose of this study was to investigate the mediating role of self-conscious emotions in the relationship between personality traits and forgiveness.

Method: The design of the present study was a correlation, type of structural equation modeling. The sample consisted of 395 people who were randomly sampled from Karaj health centers in summer of 1977. The participants responded to the Big Five Personality Inventory (BFI) questionnaire, the third revised version of the Adult Self-Awareness Scale (TOSCA-3), and the Vote et al. (2001).

Results: The results of structural equation modeling showed that openness and agreeableness had a direct positive effect on forgiveness. The direct effect of neuroticism on forgiveness was negative and significant. Self-conscious emotions of shame and guilt had a positive effect on forgiveness and pride had a positive effect on forgiveness. The indirect effects of personality traits on forgiveness were significant, indicating the mediating role of conscious emotions.

Conclusion: The results show that forgiveness as a positive behavioral outcome can be a result of the structural interaction of personality traits and self-conscious emotions.

Keywords: Forgiveness, personality traits, and self-conscious emotions

conflict of interest: There is no conflict of interest.